

Coördinatie voor de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen - Toelichting over het koninklijk besluit van 19 januari 2005

(tekst afkomstig van website Federale Overheid – www.meta.fgov.be)

I. Inleiding

De regelgeving betreffende de bescherming van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen is aangepast door het koninklijk besluit van 19 januari 2005. De regels die voortaan gelden, kunnen als volgt geschetst worden.

De bouwwerken worden opgedeeld in twee categorieën:

- deze met een totale oppervlakte kleiner dan 500 m²
- deze met een totale oppervlakte gelijk aan of groter dan 500 m².

Voor het bepalen van de totale oppervlakte wordt de oppervlakte van alle niveaus en van de bijhorende constructies samengeteld. Bij verbouwingen worden alleen maar de oppervlaktes van de lokalen of zones in rekening gebracht, die bij de verbouwing betrokken zijn.

Voor de beide categorieën van bouwwerken moeten zogenaamde "coördinatoren inzake veiligheid en gezondheid op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen" aangesteld worden, zodra er werken uitgevoerd worden, of zullen worden, door twee of meer aannemers die tegelijk of na elkaar op de bouwplaats komen.

Aannemers zijn niet alleen de personen die traditioneel in de bouwsector als aannemer bestempeld worden, maar om het even welke werkgever of zelfstandige die tijdens de verwezenlijking van het bouwwerkzaamheden uitvoert. Alzo zijn de nutsbedrijven, die op een bepaald ogenblik water-, gas-, of elektriciteitsleidingen plaatsen, ook aannemers. De zelfbouwer wordt evenwel niet als aannemer beschouwd.

Het feit dat coördinatoren aangesteld zijn, doet geen afbreuk aan de verplichtingen van al wie bij de werkzaamheden op een tijdelijke of mobiele bouwplaats betrokken is, om de algemene preventieprincipes toe te passen. Het betreft de opdrachtgevers, de ontwerpers, de aannemers en de zelfstandigen (art. 15 van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk).

Meer specifiek geldt deze verplichting voor de ontwerpers van bouwwerken en desgevallend ook voor de opdrachtgevers, bij de bouwkundige, technische of organisatorische keuzen, in verband met de planning van de verschillende werken of werkfasen die tegelijkertijd of na elkaar plaatsvinden, evenals bij de raming van de duur van de verwezenlijking van deze verschillende werken of werkfasen (art. 17 van de wet).

Omdat het realiseren van een bouwwerk steeds uit een ontwerp en een verwezenlijking bestaat, zijn er coördinatoren-ontwerp en coördinatoren-verwezenlijking.

Laat het hierbij duidelijk zijn dat de bewering volgens welke de coördinatoren voor de bouwwerken kleiner dan 500 m² zouden worden afgeschaf, fout is. De Europese richtlijn 92/57/EG van 24 juni 1992 laat dit niet toe. Wel hebben de wijzigingen aangebracht door het koninklijk besluit van de 19 januari 2005 tot gevolg dat aannemers gemakkelijker zelf de functie van coördinator kunnen uitoefenen en, op iets langere termijn, ook de architecten.

II. Bouwwerken met een totale oppervlakte kleiner dan 500 m²

Betrokken bouwwerken

Tot deze categorie behoren omzeggens alle bouwwerken die uitgevoerd worden voor rekening van de particulier die een woning laat bouwen of verbouwen. Zij omvat echter ook alle bouwwerken met een professionele, commerciële of winstgevende bestemming en dus ook alle bouwwerken uitgevoerd in opdracht van werkgevers en overheden, zolang de totale oppervlakte ervan kleiner dan 500 m² blijft.

Tijdens het ontwerp

Wanneer de coördinator - ontwerp aanstellen ?

Wanneer meerdere aannemers werkzaamheden op de bouwplaats zullen uitvoeren, of wanneer men van tevoren niet weet hoeveel aannemers bij de uitvoering betrokken zullen zijn, wordt vóór de uitwerking van het ontwerp van het bouwwerk een coördinator - ontwerp (1) aangesteld.

Wie stelt de coördinator - ontwerp aan?

De aanstelling gebeurt door de "bouwdirectie belast met het ontwerp"(2).

Indien de medewerking van een architect wettelijk vereist is, stelt de architect de coördinator - ontwerp aan.

Indien er geen medewerking van een architect vereist is, wordt de coördinator aangesteld door de persoon die, voor rekening van de opdrachtgever, zorg draagt voor het ontwerp. Dit kan een aannemer zijn, die in dat geval het ontwerp en de prijsofferte combineert, zoals bij voorbeeld bij een dakrenovatie of een ingerichte keuken.

Wie mag coördinator - ontwerp zijn ?

Deze coördinatoren-ontwerp mogen architecten of coördinatoren (3) zijn, maar voor bouwwerken waarvoor de medewerking van een architect niet wettelijk vereist is, mogen het ook aannemers zijn die aan soepelere voorwaarden voldoen.

Vóór de start van de werken op het terrein

Wanneer de coördinator - verwezenlijking aanstellen?

Wanneer de werken uitgevoerd zullen worden door meer dan één aannemer wordt, vóór de aanvang van de werken, een coördinator - verwezenlijking aangesteld.

Wie stelt de coördinator - verwezenlijking aan?

Dit aanstellen gebeurt door een bouwdirectie en niet door de opdrachtgever.

In de praktijk is dit :

de architect
of, bij ontstentenis van een architect, door al naargelang het geval,
de hoofdaannemer

of de eerste aannemer die met de opdrachtgever een overeenkomst sluit. Indien er geen hoofdaannemer is, maar verscheidene aannemers elkaar op de bouwplaats op zulk danige wijze opvolgen dat zij, of de personen die eventueel de werken in onderaanneming voor hen uitvoeren, er geen werken aanvangen zolang hun voorganger zijn werkzaamheden niet beëindigd heeft, dan gaat de coördinatieverplichting automatisch over van de ene aannemer op de andere en duidt elke aannemer zijn coördinator aan.

Wie mag coördinator - verwezenlijking zijn ?

De functie van coördinator - verwezenlijking mag uitgeoefend worden door architecten of door coördinatoren - verwezenlijking, maar ook aannemers die aan soepelere voorwaarden voldoen, mogen de functie uitoefenen, ongeacht of de medewerking van een architect al dan niet wettelijk vereist is.

Voorwaarden om de functie van coördinator te mogen uitoefenen

Voor de architecten en externe (4) veiligheids- en gezondheidscoördinatoren:

Architecten en externe veiligheids - en gezondheidscoördinatoren die de functie van coördinator uitoefenen moeten aan de voorwaarden inzake diploma, praktische beroepservaring en aanvullende vorming voldoen, die in het koninklijk besluit reeds voorzien waren vóór zijn wijziging door het besluit van 19 januari 2005.

Inzake de aanvullende vorming zijn het deze die leiden tot de diploma's van coördinator niveau A of B, of van preventieadviseur niveau I of II .

Nieuw voor de architecten : de assimilatie met de coördinatoren van niveau A van de architecten die een opleiding als architect gevolgd hebben, waarin de eindtermen van de cursussen van aanvullende vorming voor coördinatoren zijn geïntegreerd en waarbij, tijdens de examens, het bezit van de vaardigheden in verband met die eindtermen ook is geverifieerd.

Deze assimilatie kan uiteraard pas gebeuren zodra de opleidingsinstituten voor architect de aangepaste opleidingen geven en afgestudeerden leveren, rekening houdend met de twee jaar stage die jonge architecten moeten volgen.

Voor de aannemers:

Voor de aannemers die de functie van coördinator uitoefenen, wordt een onderscheid gemaakt tussen:

1. enerzijds de bouwplaatsen met een verhoogd risico (bvb. waar er gewerkt wordt op hoogten boven de 5 m of in uitgravingen dieper dan 1,2 m) of waarvan de omvang de 500 mandagen (5) overstijgt,
2. en anderzijds de bouwplaatsen zonder deze risico's of met een kleinere omvang.

Op de eerste categorie van bouwplaatsen, geciteerd in 1), met verhoogd risico of van grotere omvang, mag de aannemer de functie van coördinator uitoefenen indien hij, op eigen verzoek, door de administratie op een publieke lijst is geplaatst, nadat de administratie heeft onderzocht dat hij aan elk van de volgende voorwaarden voldoet:

hij heeft ten minste 10 jaar praktische beroepservaring in het soort werken dat hij coördineert,
hij heeft ten minste 5 jaar de leiding over bouwwerken gehad,
hij is, gedurende de jongste 5 jaar en omwille van veiligheids- of gezondheidsovertredingen, niet veroordeeld geweest, heeft geen administratieve

geldboeten opgelopen of heeft niet het voorwerp uitgemaakt van een bevel tot stopzetting van zijn werken,
en hij heeft een beperkte opleiding van ten minste 24 uur gevolgd inzake de coördinatie en de veiligheid en de gezondheid op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

Een werknemer van de aannemer, die aan dezelfde voorwaarden voldoet, mag uiteraard ook de functie van coördinator uitoefenen, met dien verstande dat in dat geval deze werknemer, noch de aannemer, niet één van de voormelde sancties hebben opgelopen.

Op de tweede categorie van bouwplaatsen, genoemd in 2) dus zonder verhoogd risico of van beperktere omvang, volstaat voor de aannemer, als enige voorwaarde : het volgen met gunstig resultaat van een beperkte opleiding van ten minste 12 uur inzake de coördinatie en de veiligheid en de gezondheid op tijdelijke of mobiele bouwplaatsen.

De indruk zou kunnen gewekt worden dat men aan de aannemers minder strenge eisen stelt dan aan de architecten.

Bij het vaststellen van de eisen is men er evenwel van uitgegaan dat een aannemer die gedurende ten minste tien jaar zijn beroep correct (6) heeft uitgeoefend, veel ervaring heeft opgedaan in het toepassen van de preventiebeginselen.

Met uitzondering van de architecten die een aanvullende vorming als coördinator of als preventieadviseur gevolgd hebben, hebben architecten in het verleden niet zulke ervaring opgedaan.

Documenten bij de coördinatie (7)

Voor het veiligheids- en gezondheidsplan

mag een vereenvoudigd model gebruikt worden.

Voor de bouwplaatsen zonder verhoogd risico of van beperktere omvang, waar een aannemer met 12 uur opleiding inzake veiligheid en gezondheid de functie van coördinator mag uitoefenen, mag het veiligheids- en gezondheidsplan vervangen worden door een schriftelijke overeenkomst gesloten tussen de tussenkommende partijen, waarin duidelijke afspraken zijn opgenomen betreffende de achtereenvolgende of gelijktijdige werkzaamheden en hun uitvoeringstermijnen alsook de te voorziene preventie maatregelen.

Het coördinatiedagboek moet niet langer gebruikt worden.

Indien er tussenkommende partijen zich gedragen op een wijze die in strijd is met de veiligheids- en gezondheidsvoorschriften, stelt de coördinator hen hiervan schriftelijk in kennis.

Het postinterventiedossier moet niet alle elementen bevatten die vermeld moeten worden voor de bouwwerken met een totale oppervlakte gelijk aan of groter dan 500 m², maar mag, omwille van het grote nut voor eventuele latere interventies aan het bouwwerk, bij voorbeeld om te vermijden dat men een gat dwars door een elektriciteitsleiding in een muur zou boren, beperkt worden tot de informatie over de structurele en essentiële elementen van het bouwwerk, de informatie betreffende de aard en de plaats van aantoonbare of verborgen gevaren (verborgen nutsleidingen), de plannen die werkelijk met de uitvoering en afwerking overeenstemmen en de identificatie van de gebruikte materialen.

III. Bouwwerken met een totale oppervlakte gelijk aan of groter dan 500 m²

Algemeenheden

Voor dit soort bouwwerken gelden, op enkele vereenvoudigingen of de hierna opgesomde nieuwe elementen na, de regels die in het oorspronkelijke koninklijk besluit van 25 januari 2001 van toepassing waren op bouwwerken die een andere bestemming hadden dan het uitsluitend particuliere gebruik.

Vereenvoudigingen

Voor de bouwplaatsen zonder verhoogd risico en met een omvang kleiner dan 500 mandagen, is er de toelating om de documenten bij de coördinatie te beperken tot dezelfde documenten als deze die mogen gebruikt worden voor de bouwwerken met een totale oppervlakte kleiner dan 500 m².

Voor de andere bouwplaatsen, moet het coördinatiedagboek niet langer een document zijn dat uit genummerde bladzijden bestaat, maar is om het even welk technologisch middel toegestaan dat de verwijdering van gegevens of aantekeningen verhindert. Ook mag het gecombineerd worden met het dagboek der werken (specifiek voor overheidsopdrachten) of met andere documenten met een gelijkaardige functie.

Verplichting van certificering van de coördinatoren

Voor alle bouwplaatsen waar geen vereenvoudigde veiligheids - en gezondheidsplannen mogen opgesteld worden hebben de coördinatoren de verplichting om zich tegen uiterlijk 31 december 2009 (8) te laten certificeren volgens de norm NBN EN ISO 17024 (certificatie van personen). Deze maatregel heeft tot doel minimale garanties te bieden inzake de voorwaarden waaraan de coördinatoren moeten voldoen. Het vereenvoudigt alzo de taak van de persoon die een coördinator moet aanstellen.

IV. Enkele elementen van toepassing op de beide categorieën van bouwwerken

De mogelijkheid om coördinatoren te sanctioneren

De Programmawet van 27 december 2004 heeft de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk uitgebreid met mogelijke strafrechtelijke sancties voor coördinatoren die hun opdrachten uitoefenen in strijd met de regelgeving of die deze opdrachten niet uit - oefenen volgens de voorwaarden en de nadere regels bepaald door deze regelgeving (art. 86 en 87).

Zijn bedoeld:

niet alleen de traditionele coördinatoren die bij voorbeeld een aanvullende vorming van niveau A of B hebben gevolgd of een aanvullende vorming voor preventieadviseur van niveau I of II, maar ook iedereen die de functie van coördinator uitoefent, dus ook de aannemers die volgens het versoepelde regime de functie zouden uitoefenen.

Deze responsabilisering moet toelaten om een aantal heersende wanpraktijken te bannen en zal bijgevolg leiden tot betere garanties inzake het door de coördinatoren geleverde werk

Verplichtingen van minimaal overleg en minimale aanwezigheid op de bouwplaats

Het koninklijk besluit van 19 januari 2005 voert verplichtingen in met betrekking tot een minimaal overleg met de ontwerper en de opdrachtgever en een minimale aanwezigheid op de bouwplaats.

In de overeenkomst met de coördinator-ontwerp moeten de momenten in de verschillende fases van het ontwerp uitdrukkelijk vermeld worden, waarop hij met de betrokkenen kan overleggen en de door hen gemaakte keuzen in het veiligheids- en gezondheidsplan vastlegt.

In de overeenkomst met de coördinator-verwezenlijking worden de voor de veiligheid en de gezondheid kritieke fasen opgenomen, waarop hij ten minste op de bouwplaats aanwezig zal zijn.

Lopende contracten met coördinatoren moeten dus met de laatstgenoemde clausules worden aangevuld.

De aanpassing mag evenwel geen aanleiding geven tot een prijsverhoging. De persoon belast met de aanstelling van de coördinator mocht immers, bij het sluiten van de overeenkomst, veronderstellen dat de coördinator zijn functie correct uitoefent. Dit houdt onder andere in dat hij op het juiste ogenblik, het juiste advies geeft en daartoe ook op het juiste ogenblik de bouwplaats bezoekt.

(1) De uitwerking van het ontwerp van het bouwwerk niet verwarren met de uitvoering van het bouwwerk. De Nederlandstalige versie van de Europese richtlijn heeft het ontwerp onderverdeeld in drie fasen: de ontwerpfase van het ontwerp (d. i. de fase der schetsen), de studiefase van het ontwerp (d. i. de fase waarin de plannen getekend worden) en de uitwerking van het ontwerp (d. i. grosso modo de fase waarin het lastenboek wordt opgesteld). Pas nadien volgt de uitvoeringsfase of verwezenlijking van het bouwwerk.

(2) Dit is eveneens een term die stamt uit de Europese richtlijn. Het koninklijk besluit van 22 maart 2006 tot wijziging van het koninklijk besluit van 19 januari 2005 laat toe dat de opdrachtgever werkgever de coördinatoren aanwijst.

(3) Hier worden zowel coördinatoren - verwezenlijking met ten minste drie jaar continue praktische beroepservaring, als coördinatoren - ontwerp bedoeld.

(4) Met "externe" coördinatoren worden hier de andere personen bedoeld dan de architect of de aannemers die bij het bouwwerk betrokken zijn.

(5) Dit zijn bouwplaatsen die ongeveer 250.000 à 300.000 EUR kosten. Volledigheidshalve moeten hieraan de bouwplaatsen worden toegevoegd die langer duren dan 30 werkdagen en waar op een bepaald ogenblik tenminste 20 werknemers tegelijk werken.

(6) Met "correct" wordt bedoeld, de veiligheids- en gezondheidsvoorschriften op de arbeidsplaats hebbende toegepast.

(7) Deze worden in de regelgeving "instrumenten" bij de coördinatie genoemd.

(8) De oorspronkelijke datum van 31 december 2007 werd met twee jaar, tot 31 december 2009 dus, verdaagd door het koninklijk besluit van 17 mei 2007 tot wijziging van artikel 65 van het koninklijk besluit van 25 januari 2001 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen (B.S. 7.6.2007).

Bijkomende inlichtingen

In de eerste plaats bij de preventieadviseur van de interne en/of de externe dienst voor preventie en bescherming.

In de tweede plaats bij de regionale directie van het [Toezicht op het Welzijn op het Werk](#) die bevoegd is voor de werkgever.

Over interpretatie van de regelgeving: schriftelijk bij de [Algemene Directie Humanisering van de Arbeid](#).